

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jonka tarkoituksena on tukea kansalaisten velkaongelmien ehkäisyä ja niiden ratkaisemiseen tähtäviä toimintoja. Aivan erityisesti säätiö edustaa talous- ja velkaongelmia kokeneiden henkilöiden näkökulmaa. Tämän lisäksi Takuusäätiöllä on vahvat yhteydet taloudellisesti ongelmallisissa tilanteissa olevia ihmisiä tapaavien sosiaali-, terveys- ja järjestöalan ammattilaisiin sekä vapaaehtosiin.

Takuusäätiön asiakaskuntaan, erityisesti säätiön neuvonta-, pienlaina- ja velkaratkaisupalveluissa, kuuluu paljon asiakkaita, jotka ovat joko opintotuen saajia tai joille opintolaina on muodostunut yhdeksi ongelmalliseksi velaksi, osana suurempaa velkaongelmakokonaisuutta. Takuusäätiön näkemyksen mukaan olisi tärkeää hahmottaa kokonaiskuva, mihin yksitellen tehtävät leikkaukset voivat aikaa myöden johtaa.

Hallituksen esityksen pohjana on opiskelijoiden yhteisasumisen kehittäminen, myös taloudellisesti houkuttelevaksi vaihtoehdoksi. Esitys sisältää muiden kuin lasta huoltavien opiskelijoiden palauttamisen yleisestä asumistuesta opintotuen asumislisään. Muutoksella olisi positiivisia puolia, kuten korkeampi vuosituloaraja, jos opiskelijalla on mahdollisuus tehdä paljon töitä opintojensa ohella tai yksilökohtainen tuki, jos molemmat yhteistaloudessa asuvat ovat opiskelijoita. Mutta muutoksella on kokonaisuutena tarkasteltuna kuitenkin enemmän negatiivisia vaikutuksia, mistä syystä Takuusäätiö vastustaa esitystä.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan esityksen mukaiset muutokset heikentäisivät jo valmiiksi pienituloisten nuorten henkilöiden tilannetta eikä niillä saavuta tavoiteltavia säästöjä.

Esityksessä todetaan, että asumistuki pienenee muutoksen myötä varsin suurella määrällä opiskelijoita ja merkittäväillä summilla. Esityksen mukaan noin 208 500 opintotuen saajaa siirtyisi asumislisän saajaksi. Tästä määrästä 156 000 asumisen tuki pieneneisi. Tuki pieneneisi vähintään 300 eurolla vuodessa noin 70 %:lla ja yli 700 eurolla vuodessa noin puolella opintotuen saajista. Muutokset haastavat pienituloisia opiskelijoita, joilla ei ole mahdollisuuksia tai valmiuksia muuttaa edullisempaan asuntoon tai jaettaviin opiskelija-asuntoihin. Edullisia vuokra- tai opiskelija- tai soluasuntoja ei ole kaikille saatavilla. Osalle taas yhteisasuminen soluasunnossa vieraiden ihmisten

kanssa ei ole vaihtoehto. Monessa yleisiltä vuokramarkkinoilta vuokrattavissa asunnossa on lisäksi 12 kuukauden määräaikaisuus, jona aikana ei ole kannattavaa vaihtaa asuntoa.

Yleisen asumistuen leikkaus pienensi jo opiskelijoidenkin asumiseen tukea. Opintotuen asumislisä leikkaisi sitä lisää. Se on lisäksi sidottu opiskelukuukausiin, joten sitä ei voi saada kesän ajalta. Kaikille tai kaikissa kouluissa ei opiskelu ole edes mahdollista loma-aikoina. Tähän asti yksi motivaatiotekijä kesätöihin on ollut puskurin säästäminen tuleville opiskelukuukausille. Muutoksen jälkeen sen mahdollisuus on vähäinen, kun kaikki asumisen ja elämisen kustannukset on katettava itse. Huomion arvoista myös on, että monet opiskelijat työskentelevät pienipalkkaisissa kesätöissä ja että kesätöitä on ollut välillä hyvin vaikea saada. Tämä lisää tarvetta toimeentulotukeen, jotta opiskelijat pystyvät maksamaan vuokransa ja muut pakolliset elämisen menot myös niinä kuukausina, kun opiskelu ei ole mahdollista. Vain pieni osa saanee enää säästöön tulevan lukuvuoden varalle.

Työntekoon kannustaminen opintojen aikana voi parantaa työllistymismahdollisuuksia valmistumisen jälkeen ja on sinällään hyödyllistä. Kuitenkaan kaikki eivät saa oman alan töitä ja osalla paikkakuntia ylipäättään opintojen ohella tehtävän osa-aikaisen työn saaminen on vaikeaa. Lisäksi runsas työnteko usein väistämättä hidastaa opinnoissa edistymistä ja lykkää valmistumista.

Mahdollisuutta rahoittaa opiskelunaikaista elämää lainarahalla on sen sijaan kasvatettu. Lainarahalla on kuitenkin tänä päivänä hintansa. Vastavalmistuneella voi olla Takuusäätiön kokemuksen mukaan 30–50 000 euron opintolaina maksettavanaan. Takuusäätiön neuvonnassa yhä useammalla on opintolainaa ja yhä suurempia määriä. Kelan tilastot pankeille maksettujen opintolainojen määrissä ja opintolainan korkotuissa kertovat maksuvaikeuksista. Työllistyminen oman alan töihin ei ole itsestäänselvyys eikä ammatti- tai korkeakoulututkinto takaa suuria tuloja. Tässä ajassa on jälleen lomautuksia ja irtisanomisia. Samaan aikaan pitäisi perustaa kotia ja perhettä.

Takuusäätiön neuvonnan ja pienlainatoiminnon asiakkaissa on paljon nuoria ja myös opiskelijoita. Kun opintolaina ja/tai etuudet eivät riitä vuokran ja laskujen maksamiseen tai elämisen muihin menoihin, haetaan niihin lainaa. Lainantarve voi olla 200 euroa, kun pitäisi saada puhelinlasku maksettua ja ostettua ruokaa. Maksamattomat vuokrat aiheuttavat asunnottomuutta, mikä onkin uutisoinnin mukaan jälleen lisääntynyt Suomessa. Vuokravelka on kolme kertaa yleisempää säätiön neuvontaan yhteyttä ottaneilla opiskelijoilla kuin muilla yhteydenottajilla. Isolle osalle yhteydenottajista on jo ehtinyt kertyä muutakin velkaa esimerkiksi osamaksuista, luottokorteista tai kulutusluotoista. Toimeentulo- ja velkavaikeudet lisäävät velkaantumisriskiä ja haastavat myös jaksamista ja hyvinvointia. Nuorissa lainanhakijoissa on paljon myös niitä, jotka ovat mielenterveysyistä työkyvyttömiä. Suomella ei ole varaa kouluttaa nuoria suoraan työkyvyttömyysputkeen.

Opiskelijoiden tukien leikkaaminen saattaa Takuusäätiön näkemyksen mukaan siirtää maksuvaikeuksia pitkälle tulevaisuuteen. Kun tukia leikataan ja opintolainan nostettavaa määrää nostetaan, siirtyy maksuvastuu yksilölle. Säästö yhdessä lisäpaikassa voi lisätä kuluja tulevaisuudessa toisessa. Opintolainan pääoma eräännyy maksettavaksi vasta kaksi vuotta valmistumisen jälkeen. Velkaantumisella opintojen aikana voi olla suuria vaikutuksia yksilölle inhimillisistä vaikutuksista puhumattakaan. Nuoret asiakkaamme kertovat, etteivät voi kuvitellakaan perustavansa perhettä tai hankkivansa asuntoa velkojen takia.

Edellä esitetyistä syistä Takuusäätiö pitää erittäin tärkeänä, että nuorten ja opiskelijoiden työelämään valmistumista ja siirtymistä tuetaan kaikin tarvittavin keinoin sen sijaan, että heidän asemaansa heikennetään useilla samaan aikaan toteutettavilla leikkauksilla ja muutoksilla, joiden yhteisvaikutuksista ei ole riittävästi tietoa ja seuraukset voivat olla kauaskantoisia.

Backman-Grönqvist Minna
Takuusäätiö sr.